

S:t Lukas utbildningsinstitut

Psykoterapeutprogram, 90 hp

Examensuppsats på avancerad nivå, 15 hp

HT 2015

Faktorer som påverkar relationerna i styvfamiljen

Factors that affect the relations in the stepfamily

Författare:

Wiveca Green

Innehållsförteckning

Inledning	1
1 Teoretisk bakgrund	1
1.1 Familjebegreppet	1
1.2 Systemteori	3
2 Tidigare forskning	4
2.1 Empiriska vetenskapliga studier	4
2.2 Erfarenhetsbaserade studier	5
3 Syfte och frågeställningar	6
4 Metod	6
4.1 Undersökingsdeltagare	6
4.2 Undersökings- och datainsamlingsmetod	7
4.3 Bearbetningsmetoder	7
4.4 Genomförande	8
4.5 Forskningsetiska frågeställningar	8
5 Resultat och Analys	8
5.1 Relationsbyggande	9
5.2 Konflikter	11
5.3 Skuld känslor	14
6 Diskussion	15
6.1 Metoddiskussion	15
6.2 Resultatdiskussion	17
6.3 Förslag till fortsatt forskning	20
7 Referensförteckning	21
Bilaga 1	22

Sammanfattning

Studien undersöker styvföräldrars upplevelse av vilka faktorer som påverkar relationerna och samspelet i styvfamiljen.

Frågeställningar: Vilka faktorer upplever styvföräldrar påverkar relationerna i styvfamiljen?

Metod: Undersökningen är en kvalitativ studie med fem intervjuer av styvföräldrar. Intervjuerna har analyserats med hjälp av en tematisk analys.

Resultat: I studien framkommer tre teman; relationsbyggande, konflikter och skuldkänslor. Studien visade att om det finns en stabil grund där tid har lagts ner på att bygga upp relationerna i styvfamiljen påverkar det relationerna positivt. Styvföräldrarollen behöver klargöras speciellt när det gäller förväntningar på rollen, ansvar och vilka befogenheter styvföräldrarnas ska ha. Vid konflikter i styvfamiljen och inom familjesystemet kan styvföräldern inta en roll som neutral medlare vilket upplevs som positivt. Då konflikt finns mellan de biologiska föräldrarna kan barnen bli budbärare mellan system vilket har en negativ påverkan på styvfamiljen. En biologisk förälders brist på engagemang kan skapa skuldkänslor hos den andre föräldern. Då en förälder är långvarigt sjuk kan barnet ta ansvar för denna förälder vilket kan påverka så att barnet får en minskad eller obefintlig kontakt med den andre föräldern.

Diskussion: Resultatet av denna studie stämmer väl överens med tidigare gjord forskning

Nyckelord: Styvförälder, bonusförälder, bonusbarn, ombildad familj, styvfamilj, relationer, styvförälderroll, nätverksfamilj, styvbarn, styvmamma, styvpappa.

Abstract

An investigation of stepparents experiences of what factors influence the stepfamily and the relationships in stepfamilies.

Research questions: Which are the factors that stepparents experience influence the relationships in the stepfamily?

Method: This study uses a qualitative methodology. Five stepparents have been interviewed and the interviews have been analyzed using thematic analysis.

Results: Three themes appeared from the analysis; building relationships, conflicts and feelings of guilt. If the relationships in the stepfamily have been developed and been build up it influence the stepfamily in a positive way. The stepparent role needs to be clarified, especially when it comes to responsibility and powers of the stepparent. When conflicts occur in the stepfamily the stepparent can take the role of being a mediator that could be a positive factor. When there is a conflict between the biological parents the children could take different roles that influence the family in a negative way. If the biological parent is't engaged in the children, feelings of guilt could be developed among the other parent. If a biological parent is long term sick the child can take responsibility for this parent and it can affect so that the child have less or no contact with the other parent.

Discussion: The result of this study matches the results of other studies in the field.

Keywords: Stepparent, reconstructed family, parenting, stepchild, relationships, network family.

Inledning

Familjen och familjelivet har utvecklats och förändrats mycket under de senaste 100 åren. Från att familjen vid sekelskiftet varit en sluten social enhet har familjen utvecklats till att bli ett öppet system med många kontaktytor där familjemedlemmarna kan vara utspridda över hela världen.

Idag är sju av tio barnfamiljer, kärnfamiljer, det vill säga familjer där alla barn är föräldrarnas gemensamma. Övriga familjer är ensamstående föräldrar eller ombildade familjer, där någon av de vuxna har barn från ett tidigare förhållande (SCB 2013:261). Enligt forskaren och författaren M Bäck Wiklund (2003) kan dagens familj ses som ett nätverk där relationerna och samspelet i familjen spelar en allt viktigare roll.

Begreppet familj är enligt många författare svårt att definiera i dagens samhälle och familjeliv kan skilja sig på många olika sätt.

Under 2013 var nära 52 000 barn i Sverige med om en föräldraseparation. Det motsvarade 3,4 procent av de barn som bodde tillsammans med två föräldrar (SCB 2014:250).

Många familjer splittras när föräldrarna skiljer sig. Kärleksrelationen avslutas men föräldraskapet fortsätter. När dessa skilda föräldrar träffar en ny partner bildas nya familjer. I dessa nybildade familjer och länkade familjesystemen (Bäck Wiklund, 2003) har de som förut var självklara föräldraroller där blodsband med mamma och pappa var viktigt, kompletterats med utvecklande av nära relationer och sociala band. Det uppstår en mängd starka känslor i styvfamiljen som påverkas både inifrån och utifrån vilket delvis är känslomässiga reaktioner på en komplex situation. Ofta är styvfamiljen dåligt förberedd på detta och än mindre att hantera det som uppstår. Familjesystemet med föräldrarollen, dess kontaktytor och nätverket runt omkring familjen har blivit mer komplext och det ställer även andra krav på de medlemmar som ingår i familjen.

Denna studie undersöker den nya familjeformen och vilka faktorer som påverkar de viktiga relationerna i den nya familjen. Som begrepp för denna familjeform används i denna studie namnet styvfamilj.

Syftet med denna studie är att undersöka styvföräldrars upplevelse av vilka faktorer som påverkar relationerna i styvfamiljen. Studien ska även ge en ökad kunskap om styvföräldraskapet och om den komplexa situation styvföräldrar befinner sig i.

1 Teoretisk bakgrund

1.1 Familjebegreppet

Dagens samhälle är fortfarande uppbyggd med kärnfamiljen som den vanligaste samlevnadsformen. Begreppet styvfamilj (direkt översättning från engelskans "stepfamily") myntades i början av 1980- talet (Larsson Sjöberg, 2000) och med det menas en familj där det finns barn från tidigare äktenskap eller förhållande och där minst en av föräldrarna är styvförälder och minst ett av barnen styvbarn (Visher & Visher, 1982). Prefixet styv- kommer från medeltidens engelska prefix

”steop-”, som betyder berövad eller föräldralös. Vid den tiden som ordet styvförälder och styvbarn började användas var det vanligt att familjer ombildades då en förälder dog. Liljeström och Kollind (1990) använder begreppet ”ombildad familj” i stället för styvfamilj för att då markera en skillnad mellan att förlora en förälder genom dödsfall och att föräldrar separerar.

Larsson Sjöberg (2000) väljer i att använda namnet ”länkade familjesystem” för att markera den hushållsöverskridande familjetillhörigheten och även för att visa att/hur hushållen länkas till varandra. Barnen som då utgör länken mellan hushållen kallas här för ”länkbarn”. Begreppet ”länkat familjesystem” tar fasta på den situation som barnet har då föräldrarna är skilda och omgifna.

Det länkade familjesystemet skiljer sig från styvfamiljen där styvfamiljen begränsas till att omfatta medlemmarna som lever tillsammans i ett hushåll medan begreppet den länkade familjesystemet på ett tydligare sätt markerar barnets familjetillhörighet i de två hushåll barnet tillhör.

En annan skillnad mellan styvfamilj och länkat familjesystem är att begreppet styvfamilj kan tolkas till att omfatta ett hushåll som är avskilt genom tydliga hushållsgränser. Det länkade familjesystemet markerar däremot att hushållets gränser är öppnare och att hushåll knyts horisontellt till varandra. Då det finns barn är föräldraansvaret hushållsöverskridande och hushållen kan inte klart avgränsas från varandra. De är länkade till varandra genom relationsförhandlingar mellan vuxna, mellan vuxna och barn och mellan barn. Larsson Sjöberg (2000) beskriver även den nya familjen som en förhandlingsfamilj där denna familj måste förhandla fram gemensamma regler för problemlösning, för att få en fungerande vardag. Begreppet förhandling har en lång tradition inom studier av socialt liv och är ett vedertaget begrepp inom familjestudier (Larsson Sjöberg, 2000).

Förhandling definieras enligt Larsson Sjöberg (2000) som en process där olika intressen behöver jämkas ihop. I familjen behöver man få ihop tider, arbetsfördelning, kontakter utanför familjen, ekonomiska prioriteringar och andra intressen. Det hela kan ses som ett splittrat kraftfält som ska fungera som en enhet. För att klara av detta behövs ständiga förhandlingar mellan familjemedlemmarna (Larsson Sjöberg, 2000, s. 47).

Larsson Sjöberg (2000) använder även begreppen rutiner och ritualer. Rutiner ger vägledning till familjemedlemmarna i vardagen och de hjälper familjen att praktiskt organisera sitt liv. Ritualer kan ses som speciella händelser som visar på mönster, regler, roller och möjligheter som förs vidare till nästa generation.

Genom att se på de olika ritualer familjen har kan man se om förändringar sker i familjen. Familjens ritualer skapar och bevarar familjens självkänsla och ger familjen en egen identitet. Ritualerna förtydligar de roller som familjemedlemmarna förväntas ha och visar på vilka regler och normer som finns inom och utom familjen.

Bäck Wiklund & Johansson (2003) använder begreppet nätverksfamiljen som baseras på Sjöberg Larssons (2000) begrepp länkade familjesystem. Wiklund & Johansson (2000) redogör för hur kärnan i familjen förändras ständigt och nya

konstellationer växer fram vilket ställer höga krav på flexibilitet. När familjer ständigt förändras och separationerna ökar utvecklas nya typer av familjer som är relaterade till varandra genom komplexa relationsmönster. I denna process uppstår nätverk med relationer av intima länkar. Samspelet mellan familjemedlemmarna i de länkade familjesystemen kännetecknas av att det är förhandlingsrelationer.

1.2 Systemteori

Inom systemteori tänker man att då man undersöker fenomen bör man se dem som delar i en *helhet*. Delarnas relationer till varandra är av betydelse för helhetens sätt att fungera och hantera förändringar. En familj kan ses som en helhet där alla har inbördes relationer som påverkar varandra. En familjemedlems problem kan därför inte förstås isolerat från familjesystemets sammanhang eftersom allt hänger ihop. Alla system visar på en tröghet inför förändring och är därför stabila och strävar mot ett visst jämviktsläge eller en slags balans, inom vissa gränser. Detta kallas *homeostas* och kan liknas vid ett värmesystem med en termostat där termostaten tolererar avvikelser inom vissa gränser men om gränsen överskrids sänds signaler ut (negativ feedback) som slår till eller från (Klefbeck & Ogden, 2003). Familjen har på liknande sätt självreglerande feedbackmekanismer som styr interaktionerna. Toleransgränserna i feedbacksystemet markeras av regler som styr familjens samspel. Vissa regler är öppna uttalade och andra outtalade underförstådda. En specifik kategori av regler som påverkar systemets struktur är familjens regler om regler så kallade metaregler. Familjens regler har som syfte att upprätthålla systemet och reglerna är en förutsättning för systemets överlevnad. Familjen är även del av flera övergripande system såsom släkt, grannar, samhälle (Lundsbye et al., 2000).

Inom systemteori talar man även om familjesystem som är öppna eller slutna system. Öppna familjesystem har en öppen kommunikation, är flexibla och har realitetsanpassade regler och de har även en förmåga att anpassa sig till de krav på förändring som ställs på systemet både inifrån och utifrån. Alla familjesystem är öppna men har olika grader av öppenhet (Lundsbye et al., 2000).

System har gränser, *yttre gränser* i förhållande till omgivningen och *inre gränser* mellan de ingående subsystemen. Gränserna skyddar systemets inre organisering. *Familjestruktur* är enl Lundsbye et al. (2000) en modell för att beskriva familjens sätt att organisera sina relationer och positioner i systemet för att uppnå jämvikt och stabilitet. ”En funktionell familjestruktur kräver att gränserna mellan subsystemen är klart och tydligt markerade, men tillräckligt öppna för att tillåta kommunikation och engagemang” (Lundsbye et al., 2000, s. 87).

I självreglerande system är alla systemets delar i ständig ömsesidig påverkan. Forsberg & Wallmark (1998) beskriver *Cirkulär kausalitet*: ”När A påverkar B som påverkar C, så påverkas A i sin tur av både B:s och C:s svar på denna påverkan, liksom också B påverkas av både A:a och C:s svar osv ” (Forsberg & Wallmark, 1998, s. 30).

Systemteori skiljer på *första gradens förändringar*, som sker inom ett system med bibehållen homeostas, och *andra gradens förändring* som innebär att en omstrukturering eller upplösning av systemet sker (Forsberg & Wallmark, 1998).

Inom familjesystemet skapas *roller* eller positioner med tillhörande förväntningar och krav. Rollen definieras av de förväntningar som ställs på den och hur väl en person lyckats spela sin roll beror på överensstämmelsen med krav och beteende. Om det är en stor skillnad behöver man, för att lyckas i sin roll, antingen ändra sitt beteende eller ändra omgivningens krav. Vissa familjeroller är *formella familjeroller* såsom mamma, maka, svärmor, dotter, storebror etc. Andra familjeroller är förvärvade genom ett samspel av eget och andras agerande t ex ”tröstare”, ”medlare”, ”fixare”. Rollkonflikter kan uppstå när rollen är oklart definierad (Lunsby et al., 2000, s. 75).

2 Tidigare forskning

Denna studie undersöker styvföräldrars upplevelse av att leva i en styvfamilj i den svenska kulturen och urvalet har därför gjorts med fokus på tidigare forskning om styvföräldrar och om styvfamiljen i Sverige men även Nordisk forskning har inkluderats. Styvföräldrars upplevelser i styvfamiljen påverkas även av att vara en del i ett system. Därför inkluderar även studien det som skrivits om familjesystem och nätverk.

2.1 Empiriska vetenskapliga studier

Turunen har gjort en avhandling ”Stepfamily dynamics in Sweden” (Turunen, 2013), där Turunen undersöker olika aspekter av barns familjestruktur och välmående i Sverige utifrån ett barnperspektiv. Studien är indelad i tre separata studier varav den första studien handlar om styvfamiljsprocessen. Turunens (2013) studie visar att de antal barn med risk för att ingå i en styvfamilj har ökat under det senaste årtiondet med anledning av ökat antal separationer och skilsmässor. Studien visar vidare att flickor har högre sannolikhet att ingå i en styvfamilj än pojkar och barn har högre sannolikhet att få styvmor än en styvfar eftersom fäder är mer benägna att skaffa en ny partner efter en separation än mödrar. Vidare visar även studien att barn i styvfamiljer har lägre välbefinnande än de barn som bor med båda sina föräldrar.

Larsson Sjöberg (2000) beskriver styvfamiljen som ett länkat familjesystem. Studien beskriver hur familjer med skilda och omgifta vuxna organiseras och fungerar utifrån ett barnperspektiv men den omfattar även de vuxnas syn på barnens tillvaro.

I boken ”Nätverksfamiljen” (Bäck Wiklund & Johansson, 2012) har Sveriges främsta familjeforskare sammanställt forskning om dagens familjebildningar. Där är nätverket en metafor för det moderna familjelivet där familjen som en sluten

social enhet har upplösts och där relationerna och variationerna av det vardagliga familjelivet ställs i fokus.

Heide Ottosen (1997) och Levin (1994) har gjort varsin studie om hur familjer omskapar sitt familjeliv då en förälder träffar en annan partner efter separation från den andre föräldern. Ottosen (1997) beskriver den vanligaste familjemodellen såsom ”dubbelt upp familjen” där föräldraskapet bestäms efter hur mycket de vuxna är involverade i barnet i stället för det biologiska bandet. En annan modell är ”Blodsbandfamiljen” vilket innebär att de biologiska föräldrarna bibehåller föräldraskapet även efter separationen.

Levin (1994) studerar föräldraskapet som en social konstruktion och hur föräldrauppgifterna fördelas mellan olika aktörer. Levin (1994) kallar den vanligaste familjemodellen för ”återskaparfamiljen”. Denna familjemodell har som mål att återskapa kärnfamiljen vilket innebär att styvföräldrarnas uppgift är att vara barnens mamma eller pappa. Trots detta känner styvföräldrarna ofta en skillnad i känslomässigt band mellan biologiskt barn och styvbarn vilket upplevs som negativt av den andra partnern. Levin benämner en annan grupp ”vänta och se-familjen” vilken kan se de fördelar som finns med kärnfamiljen men de försöker ändå inte återskapa den. En tredje grupp kallas ”nyskaparfamiljen” vilken är upptagen med att inte återskapa kärnfamiljen eftersom familjen ser kärnfamiljen som anledning till separationen.

2.2 Erfarenhetsbaserade studier

Visher & Visher (1982) har skrivit en bok om styvfamiljen som heter ”Problem och möjligheter i familjer med barn från tidigare äktenskap och relationer”. Visher & Visher (1982) diskuterar olika begrepp och belyser de problem men även möjligheter som uppstår i styvfamiljen. De ger även konkreta beskrivningar av styvfamiljer och exempel på hur professionella kan arbeta terapeutiskt med styvfamiljens problem. Boken kan anses som en klassiker och många forskare och författare refererar till den.

Bente och Gunnar Öberg (Öberg & Öberg, 2004) har forskat på vad som händer i skilsmässofamiljer och de har tidigare skrivit en avhandling ”Skilsmässa, sorg och förluster (1979). Boken ”Skiljas- men inte från barnen” baseras på deras tidigare avhandling och tar upp olika problem som frånskilda föräldrar ställs inför. Öberg & Öberg (2004) utvärderar den gemensamma vårdnaden och olika lösningar på boende, växelvis eller att barnet bor hos en förälder. Boken tar upp citat från intervjuer av föräldrar och barn och diskuterar styvfamiljen och de specifika problem som uppstår i den.

Öberg & Öberg (2004) skriver vidare att en styvförälder inte har samma auktoritet som den biologiske föräldern. En ny förälder i hushållet kan skapa känslor av avundsjuka och avvisande och konkurrens om föräldrarnas uppmärksamhet och kärlek. De skriver även att detta är mer vanligt bland yngre barn. Tonåringar är mindre beroende av föräldrarna och kan lättare identifiera sig med föräldern och

vara mer angelägen om att föräldern ska vara lycklig och då vara mer förstående mot en styvförälder.

Bjerkeshjög (2005) har gjort ett tjugotal intervjuer med medlemmar i olika styvfamiljer. Bjerkeshjög (2005) sammanfattar dessa intervjuer och ger olika fallbeskrivningar i sin bok som innehåller de problemområden som är vanligt förekommande i denna familjeform.

Sabelström (2002) har sammanställt intervjuer av styvmödrar och experter som möter styvfamiljer och styvmödrar. Boken har ett psykologiskt perspektiv och fokuserar på relationen mellan ”pappas nya fru och hans barn” och lyfter fram sådant som påverkar styvmorsfamiljen, både inre och yttre faktorer. Sadelström (2002) beskriver styvmorsrollen med alla svårigheter som finns i rollen såsom osäkerheten i rollen, bristen på förebilder, motstridiga förväntningar, relationen till den biologiska mamman till styvbarnen och de gemensamma barnen.

3 Syfte och frågeställningar

Syfte:

Studien syftar till att undersöka styvföräldrars upplevelse av faktorer som påverkar relationerna och samspelet i styvfamiljen.

Frågeställningar:

1. Vilka faktorer upplever styvföräldrar påverkar relationerna i styvfamiljen?

4 Metod

4.1 Undersökningsdeltagare

I studien har styvföräldrar som levtt minst tre år i en styvfamilj intervjuats. Med styvfamilj menas en familj där det finns barn från tidigare äktenskap eller förhållande och där minst en av föräldrarna är styvförälder och minst ett av barnen styvbarn (Visher & Visher, 1982, s.9).

Deltagare till studien söktes inledningsvis via kontakter i form av arbetskamrater, studiekamrater, och vänner. Mail skickades ut till personer och företagare som på något sätt i sitt arbete eller privat hade kontakt med styvföräldrar. Till slut kontaktades sex styvföräldrar och den första intervjun genomfördes med syftet att vara en provintervju.

Här nedan görs en kort presentation av de fem intervjuade styvföräldrarna.

A- Kvinna som flyttar ihop med mannen som har en styvdottern som är ett år. A och den biologiske pappan får två egna barn när styvdottern är 8 år.

B- Kvinna som har två egna barn (12 och 15 år) med in i styvfamiljen och mannen har även han två egna barn i samma ålder. De får efter 4 år tillsammans ett gemensamt barn.

C- Kvinna som flyttar ihop med en man som har en dotter som är 12 år då de flyttar ihop. De får efter tre år det första gemensamma barnet.

D- Man som flyttar ihop med en kvinna som har tre egna barn som är mellan 8-12 år då de flyttar ihop. Efter 10 år får de två gemensamma barn.

E- Kvinna som flyttar ihop med en man som har två egna barn som är 12 och 14 år då de flyttar ihop. De får senare ett gemensamt barn.

4.2 Undersöknings- och datainsamlingsmetod

Utifrån studiens frågeställningar och dess syfte, som handlar om att uppnå en förståelse för individers upplevelse av vad som påverkar relationerna i styvfamiljen, har en kvalitativ forskningsmetod används eftersom den då är bäst lämpad (Langemar, 2008, s.22).

Kvalitativa halvstrukturerade intervjuer användes med några öppna frågor för att den intervjuade själv skulle ha möjlighet att definiera och avgränsa innehållet i intervjuerna. En intervjuguide med sex frågor användes (se bilaga 1).

Intervjuprocessen startades med att en provintervju gjordes för att se hur och om metoden med öppna frågor verkligen gav svar på min forskningsfråga.

Provintervjun visade att metoden fungerade på ett bra sätt. Varje intervju spelades in och intervjuerna transkriberades därefter.

4.3 Bearbetningsmetoder

Tematisk analys har använts för att analysera materialet där materialet har strukturerats utifrån teman enligt nedanstående steg:

Steg 1

Läsning av det transkriberade materialet flera gånger tills en god överblick erhöles.

Steg 2

Genomgång av materialet där text som är relevant för frågeställningen markerades.

Steg 3

Sortering av den markerade texten som skrevs upp på lappar. Lapparna sorterades därefter utifrån olika övergripande begrepp.

Steg 4

Genomgång av texten flera gånger. Plockade ut allt som hörde ihop och som kunde bilda olika teman. Processen upprepades flera gånger för varje tema.

Steg 5

En slutgiltig definition av varje tema gjordes.

Steg 6

Materialet sammanfattades med egna ord under varje tema och citat från intervjuerna användes för att ytterligare ge konkreta exempel på temat (Langemar, 2008, s. 128).

4.4 Genomförande

I studien ingår sex intervjuer med styvföräldrar varav en av intervjuerna är en provintervju. Kontakt med styvföräldrarna genom att använda ett kontaktnät där bland annat en Barnvårdscentral ingick. Var och en av deltagarna ringdes upp och informerades om studien och om hur intervjun skulle gå till och därefter bokades tid och plats för en intervju. Platsen för intervjuerna var vid fem tillfällen vid deltagarens arbetsplats och vid en intervju i en privat terapimottagning. Varje intervju var en timme lång.

En provintervju genomfördes som inte spelades in och därefter genomfördes fem intervjuer som spelades in och som transkriberades.

4.5 Forskningsetiska frågeställningar

I studien har Vetenskapsrådets (2012) riktlinjer följts genom att kravet på *samttycke* och *informationskravet* har uppnåtts genom att informanterna informerats muntligt vid två tillfällen före deltagandet i studien.

Informanternas deltagande har varit frivilligt och att de har informeras om att de när som helst kan avstå från att vara med i studien. Informanterna informerades om vad ett deltagande i studien innebär och dess syfte.

Kontakt togs med informanterna per telefon och de informerades om att de skulle intervjuas, vad deltagandet i studien skulle innebära och att de när som helst kunde avbryta sitt deltagande. Vid inledningen av varje intervju informerades informanten om att intervjun var konfidentiell (*konfidentialitetskravet*) och att varje intervju skulle komma att transkriberas för att därefter analyseras och efter det förstöras. Informanterna informerades även om att enskilda personer i materialet inte ska gå att identifieras genom att inga namn uppges i studien och att om namn uppges i studien så är de kodade, allt för att inte röja informanternas identitet. Studien beaktade därmed *konfidentialitetskravet*.

Enligt *nyttjandekravet* kan inte materialet användas i demonstrations- eller undervisningssammanhang vilket informanterna fick information om vid inledningen av intervjun. När det gäller den *inomvetenskapliga* etiken redovisas forskningsprocessen tydligt.

5 Resultat och Analys

I presentationen av resultatet nedan beskrivs de teman som framkommit som ett resultat av analysen av intervjuerna. Resultatet kan indelas i tre teman; *Relationsbyggande*, *Konflikter och Skuldkänslor*. En presentation av varje tema görs där det mest framträdande och intressanta beskrivs närmare och det exemplifieras med citat från intervjuerna. I presentationen av resultatet benämns den biologiske förälder som finns utanför styvfamiljen som den ”yttre biologiske föräldern”. I citaten har fingerade namn används för att inte informanterna ska kunna identifieras.

5.1 Relationsbyggande

Informanterna beskriver att om det finns en stabil grund mellan paret och även mellan styvföräldern och barnen före bildandet av styvfamiljen påverkar det relationerna i styvfamiljen på ett positivt sätt. Om styvförälder och biologisk förälder har lagt ner tid för relationsbyggande och om de har pratat igenom vilken roll styvföräldern ska ha när styvfamiljen bildas har det en positiv påverkan på relationerna i styvfamiljen. Frågor som behöver tas upp är om styvföräldern ska ha en stöttande vuxenroll utan mandat att sätta gränser eller om styvföräldern ska gå in som en vuxen som sätter gränser.

Att engagemang är något positivt kan tyckas självklart och att som styvförälder engagera sig i sitt styvbarn är något som bidrar till att relationen till styvbarnet stärks. Det framkom av informanterna att då en förälder har ett stort engagemang för sina egna biologiska barn och då det finns gemensamma barn, kan detta vara negativt för relationerna i styvfamiljen. Den andre föräldern får då ta ett större ansvar för de gemensamma barnen och de gemensamma barnen får mindre uppmärksamhet och tid från den föräldern som av olika anledningar engagerar sig i sina egna barn. Detta påverkar relationen mellan föräldrarna på ett negativt sätt.

Mellan styvförälder och biologisk förälder

Informanterna upplevde att om föräldrarna (styvförälder och biologisk förälder) har byggt upp sin egen relation före bildandet av styvfamiljen och även lagt ner tid på att lära känna alla deltagare i den framtida styvfamiljen har det en positiv inverkan på relationerna i styvfamiljen. Även att det passerar en viss tid innan styvförälder och biologisk förälder får egna gemensamma barn påverkar relationerna i styvfamiljen positivt.

Om föräldrarna vid bildandet av styvfamiljen även tydliggjort vilka förväntningar och önsknings på föräldraskapet var och en har, påverkar det styvfamiljen positivt. De lägger då grunden för framtida roller och ett tydligt föräldraskap vilket i sin tur ger styvbarnen tydlighet och trygghet. I detta tydliggörande ingår även att styvföräldern och den biologiske föräldern har pratat igenom hur mycket och när styvföräldern ska gå in i föräldrarollen.

"Han har varit en väldigt omsorgsfull individ, lite i överkant tror jag. Det tror jag inte han hade varit riktigt om vi inte hade levt ihop. Då hade han, jag tänker att det som har varit svårt i relationen det är att fördela liksom föräldraansvaret. Hur gör man det när den ena föräldern är styvförälder och den andra biologisk ... alltså komma överens om vem som gör vad".

En annan informant beskriver upplevelsen av ett dilemma i sin roll som styvförälder.

"Min upplevelse av styvfamilj är att det är jättesvårt med tydliga relationer ... ja hur ska man veta vem som ska gå in här och ... hur mycket mamma ska jag vara, hur mycket vuxen ska jag vara. Ibland blir det mer som en faster ..."

Mellan styvförälder och styvbarn

Att vänta med bildandet av styvfamiljen och bygga upp relationen till styvbarnet innan föräldrarna i styvfamiljen flyttar ihop bidrar, enligt de intervjuade styvföräldrarna, till en stabil grund som påverkar styvfamiljen positivt.

"Vi skulle ha väntat lite, det gick för fort hon (styvbarnet) hann inte riktigt med ... att sätta relationen innan man bor tillsammans ... att hon och jag, att vi byggt upp vår relation, det hade nog gjort honom (biologiska förälder) lugnare, om han visste att vi hade en bärande relation".

En annan styvförälder säger att hon och styvbarnet hade utvecklat en god relation innan de gemensamma barnen kom och det påverkade relationen till styvbarnet på ett positivt sätt.

"Elin och jag har ju en väldigt stabil grund, för hon var ändå sex/sju år innan våra tjejer kom, så vi hade hunnit bygga upp saker och ting ...".

Styvförälder och styvbarn som har gemensamma intressen har lättare att bygga upp relationen dem mellan vilket påverkar styvfamiljen positivt.

Ett annat sätt att stärka relationerna mellan familjemedlemmar är att göra saker tillsammans som t ex resa och/eller göra andra gemensamma aktiviteter.

"Det är under semesterresor man upplever saker tillsammans och blir en familj. Klart att barnen ska vara med och hitta roliga stunder som gör att man knyter an".

Relationsbyggande och stöd

Informanterna nämner alla att olika typer av stöd utifrån påverkar relationerna i styvfamiljen på ett positivt sätt. Det kan vara att ta hjälp av en familjeterapeut eller en god vän där styvföräldern får hjälp att reflektera över de situationer som uppstår. När styvfamiljen får ekonomiskt hjälp från far- och morföräldrar är även det relationer utanför familjesystemet som bidrar med stöd till styvfamiljen.

"Kalles föräldrar och mina föräldrar, det fanns stöd bakåt. Kalles föräldrar tyckte mycket om mig och min mamma och pappa tyckte mycket om Kalle. Ett välkomnande fanns i respektive familj. Det har alltid varit en öppenhet, ja stöttande... De har hjälpt oss ekonomiskt när det krisat. Vi har haft ett hållande runt omkring som jag tror påverkar när det är som tuffast ... att faktiskt det fanns stöttande som såg att det här är nog tufft, förstår inte hur ni orkar ..."

Relationsbyggande och engagemang

De intervjuade styvföräldrarna tar alla upp att engagemang påverkar relationerna på olika sätt. Att som styvförälder engagera sig i sitt styvbarn är ett sätt att bygga relationen.

En styvförälder engagerade sig i styvbarnets skolarbete när styvbarnet inte klarade av skolan.

"Kajsa, den äldsta dottern, hon tyckte fortfarande att det här med skilsmässan var jobbigt, så det som hände varför hon flyttade hem till oss mycket var att jag hade möjlighet att hjälpa henne med skolarbetet för hon hade jätte, jätte låga betyg, vilket hon vände om helt sen. Det gick jättebra för henne sen i nian".

En av de intervjuade styvföräldrarna pendlade mycket mellan att engagera sig och att backa och inte engagera sig för mycket. Enligt denna styvförälder fanns det en otydlighet där styvförälder och den biologiske föräldern inte pratat igenom och kommit överens om hur och när styvföräldern skulle gå in som vuxen. Detta hade en negativ påverkan på relationerna i styvfamiljen. Den biologiske föräldern ville inte heller enligt styvföräldern släppa in en annan vuxen.

Ja, jag har försökt ganska många gånger att prata om hur vi har det i relationen och sådär, det är väldigt svårt. Nästan varje gång vi pratar om det så kommer vi fram till att jag ska backa tillbaka lite och att han ska kliva fram. Det som händer det är att det går någon period och sen faller hon (styvbarnet) längre och längre ned och jag står inte ut och går ändå in. Då handlar det ofta om ... nu får du ringa till... och boka en tid, jag kan följa med dig. Det blir ofta så att jag inte står ut med att se henne falla ... Ja, det är jättesvårt tycker jag ... om jag hade vetat att det varit så komplicerat ... då hade jag nog aldrig gett mig in i det".

En styvförälder berättar att när det blev problem med det ena styvbarnet så engagerade sig hon/han mycket vilket hade en positiv påverkan på relationen till styvbarnet.

"Ja det var under ett halvår ... det var jättejobbigt, och då var man ute och letade ... när hon inte hörde av sig, stängde av telefonen och sådär ... det var en jobbig period. Men jag tänkte någonstans där så var det viktigt ändå att man gjorde allt det där så att hon kände att man ändå brydde sig helt och fullt och var orolig".

Engagemanget bidrog till att styvföräldern kände sig "behövd" av styvbarnet vilket även bidrog till att styvföräldern tyckte mest om detta styvbarn.

"Jag det tror jag har att göra med att de av mina styvbarn som behöver, som jag känner behöver mig mest tycker jag också mest om, medan de som kanske har... som klarar sig själva sådär, de har försvunnit lite".

5.2 Konflikter

Förmågan att kunna sätta gränser för sig själv och för sina barn är en viktig del av föräldraskapet. Föräldern är en förebild för barnet och när barnet vet att det finns gränser och regler skapar det trygghet. Att som styvförälder gå in och sätta gränser i relation till sitt/sina styvbarn innehåller flera olika delar och är inte helt oproblematiskt. Informanterna upplever denna svårighet och har löst det på olika sätt. Då styvföräldern har fått mandat från den biologiske föräldern att sätta gränser för sitt styvbarn påverkar det relationerna i styvfamiljen positivt. Styvföräldern behöver även ha byggt upp relationen till styvbarnet innan han/hon kan gå in och sätta gränser. En styvförälder var inte gränssättande utan var mer en stöttande vuxen vilket hon/han upplevde hade en positiv påverkan på relationen till styvbarnet. En av de intervjuade upplevde att otydligheten i rollen som styvförälder skapade en osäkerhet vilket hade en negativ påverkan på relationerna i styvfamiljen.

Informanterna upplevde att den yttre biologiske föräldern påverkar styvfamiljen på flera olika sätt och kan vara den som bidrar till att konflikter uppstår i

styvfamiljen. Ett exempel är då en yttre biologisk förälder är deprimerad som följd av skilsmässan. Barnen tog då ansvar för den deprimerade föräldern och tog även parti för denna förälder i konflikter. Detta bidrog till att barnen fick en bristande, näst intill obefintlig kontakt med den andre biologiske föräldern vilket hade en negativ påverkan på relationerna i styvfamiljen. Informanterna beskrev även att den yttre föräldern kan påverka styvfamiljen genom att han/hon överför sin besvikelse över separationen på barnen. Barnen får då en förvrängd bild av den andre föräldern och hamnar i ständiga lojalitetskonflikter vilket även det har en negativ påverkan på relationerna.

Konflikter mellan styvförälder och styvbarn

När den biologiske föräldern tillåter styvföräldern och styvbarnet att ha konflikter och inte lägger sig i (med risk att ta parti) utan litar på att de klarar av att lösa dem, påverkar det relationerna positivt.

"Så länge min man inte lägger sig i, för att hon och jag blir arga på varandra i fred, så fixar vi det. Men om han ska vara där och peta och tala om att 'du har gjort fel' så, nej vi tar det här själva. Lägg dig inte i".

En styvförälder berättar att han/hon undviker konflikter och upplever att det fungerar positivt som en "stötdämpare".

"Det fungerade att försöka undvika konflikter, sådana där små konflikter ... det är ett sätt att hantera det misstänker jag. Det är en strutsteknik, men det funkade ganska bra för mig"

De intervjuade styvföräldrarna skilde sig åt när det gällde gränssättning mot styvbarnet. En av de intervjuade hade mandat från den biologiske föräldern att sätta gränser mot styvbarnet. Styvföräldern fick lösa sina konflikter utan inblandning av den biologiske föräldern. I det fallet upplevde styvföräldern att hon/han genom att säga ifrån och sätta gränser, visade sitt styvbarn att han/hon bryr sig och alltid finns kvar för styvbarnet även då de bråkade vilket påverkade deras relation positivt.

"Det var min svägerska som sa... jag tror att Lisa vågar nog inte bråka med sin biologiska mamma, för då låser mamma in sig och går inte ut på flera dagar. Lisa visste att jag skriker tillbaka, men jag finns där fortfarande. Och då sa min svägerska... jag tror att du är den enda Lisa vågar bråka med, för hon vet att du finns ändå, har en grundtrygghet".

En annan styvförälder satte inte gränser gentemot styvbarnet utan lämnade över det till den biologiske föräldern. Denna styvförälder var mer en stödjande vuxen som stöttade i omsorg och hjälpte till med skolarbete vilket hade en positiv påverkan på relationen till styvbarnet.

"Jag kan inte bestämma om de får gå hem till Pelle för det är inte mitt beslut, eller hur sent de får vara ute. Jag kan ha koll på att de har kläder, att de vet vad de har för läxor och om de behöver hjälp med det och vad de vill äta till middag, det kan jag göra".

Konflikter mellan de biologiska föräldrarna

Det bästa för alla i styvfamiljen är när de biologiska föräldrarna har en bra relation och där det finns ett tydligt avslut med den andre biologiska föräldern. Då det finns en ömsesidig acceptans för att parförhållandet är slut men att föräldrarelationen kvarstår är det mest ideala men tyvärr är det inte alltid så. När en av föräldrarna mår psykiskt dåligt är det många känslor som styr och som trappar upp konflikten vilket påverkar relationerna i styvfamiljen negativt.

"... det var Kajsa (styvbarnet) som sa att pappa har det bra, mamma har det inte så bra. Då förstod jag att hon hade ett jätteansvar mot mamma i det här. Och det eskalerade ... Sven (biologisk pappa) blev väldigt orolig och även jag, och det blev konflikter där mamma böll barnen hemma och sen blev det liksom öppen .. de fick inte komma till pappa .. och det blev jättetufft för vi var oroliga hur de hade det, för pappa fick inte tag i de .. och socialtjänst och anmälningar och de fick hjälp från familjerådgivningen ... hon har varit hatisk ... Sven gjorde en polisanmälan och det försökte jag förhindra, men han var så.. du får inte ta bort mina barn från mig, och jag sa att ta det lugnt ..."

Flera av de intervjuade berättar att då styvföräldern och den biologiska föräldern gifter sig påverkar det negativt genom att det tydliggör den nya relationens allvar. Den yttre biologiske föräldern reagerade känslomässigt med bitterhet, vilket påverkade styvbarnen och indirekt påverkade detta hela styvfamiljen på ett negativt sätt. En av styvföräldrarna berättade att han/hon märkte att styvbarnet mådde dåligt efter giftemålet.

" ... vi gifte oss, det var jättemysigt för oss men vi märkte att för Lars (styvbarnet) var det inte helt lätt, han mådde inte bra den gången".

En styvförälder berättade att när hon gifte sig förändrades den biologiska mamman och en konflikt utvecklades.

"Det funkade ganska bra tills vi gifte oss, då var Elin 6 år. Då krackelerade det helt med hennes mamma ... Det har jag sagt till min man hela tiden att jag tror innerst inne att hon ville att min man skulle gå tillbaka till henne. När vi väl gift oss var det kört. Då blev hon en så .. nej hon blev inte trevlig överhuvudtaget, inte mot mig, inte mot Elin ... Elin bodde då varannan helg hos oss ... min man ville ha varannan vecka ... han gick till domstol och vi skulle försöka få igenom det här för hon gick inte med på något ..."

Konflikter mellan styvförälder och yttre biologisk förälder

En ambitiös och engagerad styvförälder kan väcka konkurrens hos den yttre biologiske föräldern och på detta vis bidra till ett spänt och konfliktfyllt relationsfält som påverkar hela styvfamiljen negativt.

"Siv (yttre biologisk förälder) har hatat mig tror jag. Tove och Peter (styvbarn) tyckte att ... det var roligt hos oss, de tyckte det var kul, det hände saker och vi åt god mat, hade mycket godis alltså. Vi fjäskade väl på för att skulle bli roligt.

Och jag tror det var tufft för Siv, för hon levde själv och fick hon höra det då barnen kom hem till henne. Hon mådde dåligt och det var periodvis liksom hur orkar jag ... och vi föreslog att vi skulle ta barnen mer så att hon kunde ta hand om sig själv. Jag blev på något sätt den prätigtiga. Jag tror att hon sa "du ska fan inte tro ... det är jag som är mamma".

Roller som uppstår vid konflikter inom styvfamiljesystemet

Då konflikter uppstår i familjesystemet kan olika familjemedlemmar inta olika roller för att medla mellan de inblandade i konflikten.

Vid konflikter mellan de biologiska föräldrarna kan barnen ta en roll som bärare av information mellan systemen vilket har en negativ påverkan på relationerna i styvfamiljen.

"Eftersom Sune och Eva (de biologiska föräldrarna) inte pratar med varandra längre så har Stina (styvbarnet) under en period blivit budbärare, tills vi sa det, nej du ska inte behöva göra det ...".

När den yttre biologiske föräldern mår dåligt finns en risk att barnen går in och tar en ansvarstagande roll för den föräldern. Barnet kan i detta ansvarstagande avstå från att bo hos den andre biologiske föräldern och det finns då en stor risk att barnet förlorar kontakten med sin biologiske förälder och med styvfamiljen.

"Sofie valde ju att bo hela tiden hemma hos oss. Karl, sonen som var två år yngre, hade nog gärna velat komma och bo hos oss, men han hamnade i en annan sits. För jag vet att han kände då att han inte kunde flytta för då skulle mamma bli utan barn".

Flera av de intervjuade styvföräldrarna tog rollen som medlare mellan den biologiska föräldern och styvbarnet.

En styvförälder berättade att han/hon gick in som medlare mellan styvbarnet och biologisk förälder då de hade en konflikt.

"De (styvbarn och biologisk förälder) pratar inte med varandra längre. Jag är den som har haft kontakten med Sonja" (styvbarnet).

En annan styvförälder beskriver sin medlarroll.

"Jag har varit som en medlare. Jag stod väldigt mycket vid sidan om, jämte barnen".

5.3 Skuld känslor

Flera av de intervjuade styvföräldrarna upplevde att den yttre biologiske föräldern brast i sitt engagemang när det gällde sitt barn.

När den yttre biologiske föräldern inte är engagerad i sina barn av olika anledningar påverkar det relationerna i styvfamiljen. Den andre biologiske föräldern behöver då ta ett större ansvar för barnet vilket tar mycket tid i anspråk. Föräldern kan känna att han/hon behöver täcka upp för den frånvarande föräldern för att barnet ska känna att det har en förälder.

Frånvaron av en biologisk förälder kan även väcka skuld känslor hos styvföräldern som då kan välja att engagera sig och på så vis fungera som ett komplement, en ställföreträdande förälder vilket är positivt för relationen till styvbarnet:

"... jag hjälper henne och följer med henne till arbetsförmedlingen... hon vet om att jag gör allt för henne... hon har en mamma som aldrig ställer upp, som inte kommer på hennes studentfirande, hennes födelsedagar, hon har mycket sådant ... om hon hade haft en välfungerande mamma så tror jag att Saras och min relation hade varit helt annorlunda".

När den yttre biologiske föräldern är frånvarande kan det påverka den andre biologiske föräldern på så sätt att hon/han engagerar sig mycket i sitt barns aktiviteter. Det bidrar till att föräldern har en känsla av att inte räcka till och han/hon känner sig utmattad.

"Jag var tvungen att täcka upp, åka på matcher och vara nitisk för att min son skulle känna att han hade en förälder".

Då föräldrarna i styvfamiljen har egna barn tillsammans kan styvföräldern uppleva att den biologiske föräldern har skuld känslor för den yttre biologiske förälderns frånvaro. Detta påverkar styvfamiljen genom att den biologiske föräldern lägger ner för mycket tid på styvbarnen och de gemensamma barnen får för lite tid vilket påverkar relationerna i styvfamiljen negativt.

"Men där har vi också ett problem, den energi hon (biologisk förälder) lägger på sina barn, i motsvarande grad lägger hon inte på våra gemensamma barn. Om det är stora problem som det var då, då är det naturligtvis självklart, men det är inte alltid så logiskt. Man kan bli bitter om det blir alldeles för mycket sådant här i ett förhållande. Där hon lägger ner sin energi på sina vuxna barn som har problem och jag lämnas kvar. Alltså man vill ju liksom gå och simma på lördag med ungarna (gemensamma barn), men nej det går inte för då måste hon till sjukhuset och vaka över Gloria (styvbarn) som har problem. Om det blir för mycket sådant, länge, då kände jag att det här håller på att braka åt skogen."

Den biologiske föräldern kan känna skuld känslor över att hans/hennes barn inte har en självklar plats i styvfamiljen. Det blir tydligare när styvföräldern och den biologiske föräldern får gemensamma barn.

"Han (biologisk förälder) tar över hennes ansvar när hon (styvbarn) ska ringa någonstans... när hon mår dåligt. Jag tänker att det har att göra med skuld känslor. Att hon (styvbarnet) inte har någon plats i familjen."

6 Diskussion

6.1 Metoddiskussion

För denna studie har metodvalet varit en kvalitativ metod och insamlandet av data har gjorts genom att använda halvstrukturerade intervjuer med öppna frågor där intervjupersonerna berättar fritt.

Intervjuerna har inletts med information om syftet med studien och samtalet, de etiska aspekterna (vad materialet ska användas till, konfidentialitet och rätten att avbryta eller att inte svara på frågor) och ramarna för intervjun har klargjorts. Eftersom intervjuerna var halvstrukturerade ställdes klargörande följdfrågor och forskningsfrågan upprepades vid flertalet tillfällen under intervjun, vilket underlättade för informanten att hålla fokus på forskningsfrågan. Forskaren har strävat efter att ha ett öppet empatiskt lyssnande förhållningssätt och under både datainsamling och analys växlat mellan närhet och distans (Langemar, 2008, s. 95). Forskarens erfarenhet av att arbeta med terapeutiska samtal har underlättat för förhållningssättet men vid några tillfällen har en gränssättning gjorts för att inte samtalet ska bli terapeutiskt.

Valet av metod har valts utifrån frågeställningen som handlar om att få en förståelse för styvföräldrars upplevelse. För analys av det insamlade materialet har *Tematisk Analys* (TA) använts. Andra metoder skulle kunna ha använts men då syftet med studien inte är att utveckla en teori då exempelvis Grundad Teori passar bättre, gjordes bedömningen att TA passar syftet med studien. Fenomenologisk Analys till exempel EPP-metoden var ett alternativ som skulle kunna ha använts men valet föll på Tematisk Analys som analysmetod. Syftet är att få en förståelse för styvföräldrars upplevelse, varför metoden har fyllt syftet med studien. Då materialet analyserades kan en förförståelse om styvföräldrars problematiska situation ha påverkat tolkningen av materialet och därmed resultatet. Det är viktigt att beakta eftersom forskaren har en egen erfarenhet av att leva i en styvfamilj. Langemar (2008) skriver att den förförståelse som forskaren har ska inte skymma den nya kunskapen utan den ska vara till så stor nytta som möjligt. En god förförståelse kan påverka så att det finns risk att bedöma i stället för att beskriva utifrån informantens perspektiv. En god förförståelse är dock bra för att kunna göra en riktig tolkning eftersom forskaren då ser mer nyanserat och övergeneraliserar inte så lätt. Under genomförandet av denna studie har forskaren varit medveten om sin förförståelse och reflekterat över den under hela forskningsprocessen.

Informanterna har rekryterats genom att information om studien skickades i mail till forskarens kontaktnät som i sin tur spridit informationen om studien och om eventuellt deltagande i den. Bland annat har information om studien annonserats vid en Barnvårdscentral. Två av informanterna tillkom genom kontakt med personer som kände styvföräldern på arbetsplatsen. Det kan vara så att dessa informanter valde att ställa upp i studien för att de var intresserade av att berätta om sin komplicerade styvfamiljshistoria, vilket kan ha påverkat resultatet. Informanterna var fyra kvinnor och en man varför bägge könen har tagits med i studien. Denna studie skulle kunna haft ytterligare manlig intervjuperson för att få med aspekter som en manlig styvförälder upplever. Det kan finnas andra aspekter där skillnader i könsroller påverkar styvföräldrars upplevelse som inte tagits med i denna studie.

Studien har inte tagit med HBTQ-personer varför resultatet inte innefattar HBTQ-styvföräldrar.

Intervjuerna har varit halvstrukturerade och informanterna har själva fått välja platsen för intervjuandet vilken kan ha bidragit till att informanten varit trygg och öppen.

Med validitet i kvalitativ metod menar Langemar (2008) att det är undersökningens vetenskapliga värde vilket i sin tur handlar om att forskaren utfört de olika momenten i forskningsprocessen på ett så bra sätt som möjligt. När det gäller kvalitativ generaliseringsbarhet, med vilket menas gav datainsamlingen en generaliserad bild av ämnesområdet, är det viktigt att intervjuerna gjorts på ett bra sätt. Det är även viktigt att bedöma om resultatet går att applicera på populationen det vill säga om urvalet gjorts på ett adekvat sätt, tillräckligt antal deltagare och urvalets egenskaper (Langemar, 2008, s. 110-111). Resultatet av denna studie överensstämmer väl med den tidigare forskning som gjorts inom området vilket kan ge ett mått på studiens generaliserbarhet. Langemar (2008) skriver även att reliabilitet står i kvantitativa metoder för tillförlitlighet i mätningar. Eftersom mätningar inte sker i kvalitativ metod kan man inte tala om reliabilitet enligt Langemar (Langemar, 2008, s. 106). I denna studie har god validitet uppnåtts genom att forskningsprocessen (forskarens förståelse, metodval, datainsamling och urval) har beskrivits utförligt under kapitel 5 och under metoddiskussionen kapitel 7.1.

6.2 Resultatdiskussion

Syftet med denna studie är att undersöka de faktorer som påverkar relationerna i styvfamiljen.

Resultatet visar att en faktor som påverkar relationerna positivt är att bygga upp relationerna mellan föräldrarna men även mellan alla familjemedlemmar i styvfamiljen. Informanterna upplever att då styvfamiljen gör saker tillsammans och på det viset bygger upp relationerna dem emellan har det en positiv påverkan på relationerna i styvfamiljen. Uppbyggnaden av en grund består även i att styvförälder och biologisk förälder klargör roller och förväntningar på varandra. Speciellt styvförälders roll behöver diskuteras genom att klargöra frågor om ansvar och befogenheter vilket då påverkar relationerna i styvfamiljen positivt. Vilket ansvar ska styvföräldern ta i barnens vardag? Ska styvföräldern vara enbart en stödjande vuxen som hjälper till med hämtning på dagis, läxläsning etc. eller/och ska styvföräldern även ta ansvar för uppfostran. Ska styvföräldern ha mandat att kunna sätta gränser så som en extra förälder.

Flera tidigare studier stödjer detta resultat och dessa studier visar att det är viktigt att klargöra rollen som styvförälder (Sabelström, 2002; Bjerkesjö, 2005) och att om detta inte görs kan det bidra till konflikter och osäkerhet som påverkar främst relationen till barnen i styvfamiljen negativt.

Informanterna beskriver att det förekommer olika typer av konflikter i styvfamiljen. De intervjuade informanterna hanterar konflikter med styvbarnet på

olika sätt beroende på om informanten har mandat från den biologiske föräldern. Då styvföräldern har mandat från den biologiske föräldern att sätta gränser, påverkar det relationerna i styvfamiljen positivt. Lundsbye et al. (2000) har ett systemiskt perspektiv och menar att styvföräldern har en svår roll med mycket ansvar och få formella befogenheter och att det inom styvfamiljen finns många oklarheter och en rollförvirring. Rollkonflikter kan uppstå om rollen är oklart definierad. Familjen måste omstruktureras i termer av subsystem. Vuxensubsystemet måste värna om sitt utrymme och en stark vuxenrelation är grunden i styvfamiljen. En styvföräldersubsystem måste utvecklas och få ta form och innehåll i relation till det biologiska föräldraskapet. Här möts två existerande strukturer under ett nytt tak vilket behöver hanteras.

Bjerkessjö (2005) skriver i sin bok ”Att leva med andras barn” att grundregeln är att låta den biologiske föräldern ta större konflikter med sina barn. Styvföräldern kan bidra med stöd till föräldern och i början av relationsbyggandet är det klokt att hålla en låg profil. När styvföräldern är mer accepterad av sina styvbarn är det mer naturligt att vara en uppfostrande och gränssättande förälder. Denna studie visar att konflikter mellan de biologiska föräldrarna trappas upp då styvfamiljsföräldrarna gifter sig, vilket har en negativ påverkan på relationerna i styvfamiljen. Då sker ofta en försämring av relationen mellan de biologiska föräldrarna som påverkar hela systemet kring styvfamiljen.

Visher & Visher (1982) menar att en styvfamilj föds ur en förlust och bildandet av styvfamiljen är den sista fasen i en process som börjar med upplösning av en relation på grund av skilsmässa eller dödsfall. När det finns barn utgör det en biologisk länk som inte kan kapas av i och med separationen. En viktig faktor för att relationen mellan den yttre biologiske föräldern och styvföräldern ska bli positiv är hur lång tid som har förflutit sedan skilsmässan. Detta gäller speciellt då parterna är oeniga om beslutet att skiljas, vilket ofta är fallet. Då kan tiden vara en faktor som bidrar till att de vuxna kan arbeta sig igenom relationssvårigheter (Öberg, 2004; Lundsbye et al., 2005). Separationsprocessen är för många smärtsam och oavslutad vilket påverkar relationerna mellan de biologiska föräldrarna negativt. När föräldrarna gifter om sig kan barnet uppleva det som en ytterligare förlust.

Informanterna upplevde att då det uppstår konflikter både mellan de biologiska föräldrarna och mellan biologisk förälder och styvbarn, intar styvföräldern ofta en medlarroll vilket påverkar relationerna i styvfamiljen positivt. Öberg & Öberg (2004) stödjer detta resultat då de skriver att en styvförälder som inte är inblandad i prestigefyllda konflikter kan hjälpa till i ett låst läge. Han eller hon kan avdramatisera eventuella spänningar och missförstånd som fortfarande kan finnas mellan de biologiska föräldrarna.

Resultatet i denna studie visar även att vid konflikter mellan de biologiska föräldrarna kan barnen inta en medlarroll mellan de olika systemen vilket har en negativ påverkan på relationerna i styvfamiljen. Visher & Visher (1982) skriver att

det är bra att föräldrarna har en direktkontakt, eftersom de då räddar barnen från den svåra rollen som budbärare mellan sina biologiska föräldrar. Även då föräldrar har spänningar mellan sig så klarar de ofta av att samarbeta om de koncentrerar sig på det gemensamma intresset för barnets bästa.

Alla informanter upplever att förmågan att ta hjälp utifrån då komplexa situationer uppstår, påverkar relationerna i styvfamiljen positivt. Stödet kan bestå av mor- eller farföräldrar, vänner eller en professionell person. Det sociala nätverkets betydelse för hälsan beskrivs av Klefbeck & Ogden (2003). Nätverket ökar motståndskraften och hjälper till att klara olika påfrestningar och har en effekt på både psykisk och fysisk hälsa.

Att som styvförälder ingå i en styvfamilj är som tidigare beskrivits komplext varför styvföräldern förmåga att använda sitt nätverk då det finns ett behov av stöd är en viktig kompetens.

Resultatet av denna studie visar att styvföräldrarnas engagemang i styvbarnet påverkar relationerna i styvfamiljen positivt på ett sådant sätt att styvföräldern kan vara en ytterligare stöttande vuxen som kan hjälpa till med läsläsning och annat praktiskt. Turunen (2013) beskriver detta i sin avhandling att bildandet av en styvfamilj kan öka barnets välmående eftersom en till vuxen i hushållet kan ta över ansvar och hjälpa föräldern med de dagliga uppgifterna och på det vis ge föräldern mer tid att interagera med barnet. En styvförälder kan även hjälpa barnet med handledning och barnvakt och även ge känslomässigt stöd till barnet och även till föräldern.

Resultatet visar även att ett bristande engagemang hos den yttre biologiske föräldern skapar skuldkänslor som i sin tur bidrar till att styvföräldern behöver kompensera på olika sätt vilket påverkar relationerna i styvfamiljen negativt. Annan forskning som stödjer detta är Sabelström (2002) skriver om styvmödrars skuld och att två saker påverkar starkt styvmoderns skuld. Den ena är styvbarnets ålder och kön, det andra är hur mycket skuld styvmodern tar med sig in i relationen till styvbarnet. Sabelström (2002) skriver vidare att rädslan för att inte vara god, för att vara elak eller för att skada styvbarnet tycks hos styvmödrarna bli så stark att de förbjudna känslorna ges orimliga proportioner. Något som i sin tur gör att skuldkänslorna ökar. På samma sätt beskriver Visher & Visher (1983) styvfaderns skuld och att mannens skuldkänslor kan leda till att han överkompenserar och försöker vara en "super-pappa" som försöker gottgöra alla de dagar han inte funnits till hands.

En annan viktig aspekt som framkom i denna studie var att informanterna upplevde att då brist på engagemang från den yttre biologiske föräldern berodde på sjukdom påverkade det styvbarnen negativt på så sätt att de tog ett större ansvar för den sjuka föräldern. Forskning som stödjer detta är Turunen (2013) som skriver att barn ofta känner skuldkänslor för den förälder som barnet inte träffar så frekvent och barnet blir då ofta orolig för den föräldrarnas mående.

Denna studie visade att bristande engagemang hos den yttre biologiske föräldern påverkar relationerna i styvfamiljen negativt genom att den andre föräldern kände att han/hon behövde "täcka upp" för den oengagerade föräldern. Annan forskning som stödjer detta är Visser & Visser (1982) som menar att i kvinnors förväntningar ligger ofta att de vill kompensera barnen för den olycka som drabbat dem genom skilsmässan. Kvinnorna vill även skapa en lycklig och väl sammanhållen familj genom ett nytt försök och de vill se till att alla familjemedlemmar är lyckliga och nöjda.

Som avslutning ger tidigare gjord forskning en god bild av styvfamiljens komplexitet. En viktig faktor som bidrar till denna komplexitet är att bildandet av styvfamiljen föregås av en process där skilsmässa innebär en upplösning av familjens tidigare form där alla familjemedlemmar lider av en förlust av viktig närstående. Denna process består av flera faser såsom sorg, bearbetning och nyorientering. Styvfamiljens alla medlemmar och den yttre biologiske föräldern behöver komma igenom var och en av faserna för att kunna gå vidare. Styvföräldern påverkas av om och hur styvfamiljen kommer igenom dessa faser. Styvfamiljens komplexitet består även av att styvfamiljens gränser mot omvärlden är oklara. Det beror på att barnen har halva sin släkt, den andre biologiske förälderns släkt, utanför familjen (Lundsby et al., 2005).

6.3 Förslag till fortsatt forskning

Denna studie tar upp styvföräldrars upplevelse av vad som påverkar relationerna i styvfamiljen. De flesta studier som gjorts har fokuserat på individerna i styvfamiljen och har inte haft ett systemiskt perspektiv. Det vore intressant att vidare studera ett antal styvfamiljer med ett helhetsperspektiv där hela familjer och familjesystem studeras genom att alla styvfamiljemedlemmar intervjuas och även den yttre biologiske föräldern. Detta för att se nätverksfamiljens problematik och hur lösningar på dessa problem kan ske utifrån ett systemiskt perspektiv.

7 Referensförteckning

- Bjerkesjö, A., (2005). *Att Leva med andras barn*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.
- Bäck Wiklund, M. (2003). *Nätverksfamiljen*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Forsberg, G., & Wallmark, J. (1998). *Nätverksboken- om mötets möjligheter*. Stockholm: Liber AB.
- Klefbeck, J. & Ogden, T. (2003). *Barn och Nätverk*. Liber AB.
- Langeman, P. (2008). *Kvalitativ forskningsmetod i psykologi*. Liber AB.
- Levin, I. (1994). *Stepfamilien-variasjon og mangfold*. Oslo: Aventura Forlag.
- Liljeström, R., & Kollind, A.-K., (1990). *Kärleksliv och Föräldraskap*. Stockholm: Carlssons.
- Lundsbye, M., Sandell, G., Ferm, R., Währborg, P., Petitt, B., & Fälth, T. (2000). *Familjeterapins grunder*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Ottosen, H. (1997). *Born i sammenbragte familier. Et studie af foraldraskab som social konstruktion*. København: Socialforskningsinstituttet 97:24.
- SCB 2013:261. *Barn och familjestatistik 2013*. Stockholm: Statistiska Centralbyrån.
- SCB 2014:250. *Barn och familjestatistik 2014*. Stockholm: Statistiska Centralbyrån.
- Larsson Sjöberg, K., (2000). *Barndom i länkande familjesystem. Om sambörighet och åtskillnad*. (Doktorsavhandling. Göteborgs universitet. Institutionen för socialt arbete).
- Turunen, J. (2013). *Stepfamily dynamics in Sweden*. (Doctoral Dissertation series 8, Stockholm University, Demography Unit).
- Visher, E.B. & Visher J.S. (1982). *Styvfamilj. Problem och möjligheter i familjer med barn från tidigare äktenskap och relationer*. Bromma: Trädet i Äppelviken.
- Öberg, B., & Öberg, G. *Skiljas- men inte från barnen*. (2004). Stockholm: Mareld.

Bilaga 1

Intervjuguide för intervju av styvföräldrar

1. Vad är din ålder?
2. Vilka personer ingår i din styvfamilj och vilken ålder har de?
3. Kan du berätta hur och när din styvfamilj skapades?
4. Vilka faktorer upplever du påverkar relationerna positivt eller negativt i din styvfamilj?
5. Kan du närmare beskriva hur du upplever att detta påverkade relationerna i styvfamiljen?
6. Något du avslutningsvis vill säga?